

Statsminister Bortens tale  
ved Vestfold Ungdomsfylkings stevne  
søndag 11. juni 1967.

---

Vi er samlet til stevne i en fredelig norsk bygd mens verden i uro og spenning følger hendingsforløpet i Midt-Østen. I de siste par ukene foregikk det en stadig større militær oppladning, som hverken FN eller stormaktene evnet å stanse. Mandag 5. juni smalt det så. Krigsutbruddet fylte oss alle med dyp engstelse. Mer enn en mintes vel den uttalelsen generalsekretær U Thant nylig var kommet med. Han sa at vi befant oss i innledningsfasen til den tredje verdenskrig. Var dette bekreftelsen på at han hadde rett? Åpen krig var det i alle fall i det brennbare Midt-Østen - og å stoppe en krig er meget vanskeligere enn å begynne den. Likevel var det et lyspunkt at stormaktene fra første stund la for dagen

- 2 -

vilje til å begrense konflikten. Meldingen om at Sikkerhetsrådet enstemmig hadde pålagt partene å innstille kamphandlingene, fikk oss til å puste lettere. Stort sett har det lyktes å gjennomføre våpenstillstanden, men ennå ulmer det en rekke steder, og det vil ennå ta lang tid før vi kan si om freden er sikret. Foreløpig har den fått en ny sjanse i og med at forhandlingsveien igjen er blitt åpnet.

Striden mellom Israel og araberstatene er i bunn og grunn en dypt tragisk konflikt. Da staten Israel ble opprettet for 19 år siden, førte det, som vi vet, med seg en deling av Palestina, og 700-800.000 Palestina-arabere flyktet fra de områdene som ble israelske. De mistet gård og grunn og alt de eide, og hundretusener av dem har siden ført en ussel tilværelse i flyktningleirer uten noe egentlig hjem og med

små muligheter for å trygge sin egen eksistens. Dette er bakgrunnen for den bitterhet og det hat som preger arabernes holdning til staten Isreal. For dem er denne staten et fremmedlegeme i den arabiske verden, og de har aldri gått med på å anerkjenne den.

Israelerne har på sin side med beundringsverdig organisasjonsevne og energi på mindre enn tjue år omskapt det land de har gjort til et nytt nasjonalt hjem for det hardt prøvede jødiske folk. Naturen hadde ikke meget å by på, men de jødiske innflytterne kom i det første tiåret av den unge statens historie ikke minst fra de vestlige industri-landene og brakte med seg vestens mest avanserte kulturelle tekniske sivilisasjon. Vitenskapelige og teknisk innsikt parret med organisasjonsevne og omåtelig arbeidsvilje har i løpet av et par ti-år skapt et moderne vestlig preget

samfunn med høy levestandard, sosial trygghet og politisk demokrati, et samfunn som derfor i teknisk-økonomisk utvikling og i sitt kulturelle og sosiale preg avviker meget fra de arabiske nabostatene. De store og beundringsverdige framskritt som Israel kan vise til, har stadig øket forskjellen mellom israellittere og arabere. Nettopp i det forholdet er det noe tragisk. Israel vil intet heller enn å opprette stabile og gode naboforhold og yte en innsats i den del av verden der de nå hører hjemme. Og Israel kunne yte meget med sin moderne teknikk, sitt høyt utviklede undervisningsvesen og sine demokratiske samfunnsforhold// Vi i Norge har alltid håpet i/<sup>og</sup>den mann det har vært mulig søkt å bidra til at den politiske spenningen i Midt-Østen kunne minskes.

/Men det slipper ikke til./

Også  
Det er vårt inntrykk at staten Israel aldri har hatt aggressive hensikter overfor sine naboer. Tvert om, den har alltid erklært seg villig til å forhandle. Men det er en ting en stat aldri kan gå med på å forhandle om, og det er sin rett til å eksistere. Så lenge araberstatene ikke klart og åpent godtar staten Israels eksistens som suveren stat og de rettigheter som dermed følger, så lenge er utsiktene for en varig fred i Midt-Østen mørke. Her kommer stormaktpolitikken inn i bildet. I mer enn hundre år har dette området vært objektet for motstridende stormaktsinteresser. Det skyldes dels rent strategiske interesser som er knyttet til de ferdelsveier som krysser hverandre her, og det skyldes de økonomiske og militære interesser som er knyttet til oljen, som Midt-Østen-landene har meget av,  
o

og som de dessverre selv har fått nyte lite godt av.

Statene i området er blitt behandlet som brikker i et maktpolitisk spill og satt opp mot hverandre etter som det passet med de dominerende stormakters interesser. Selv om det gamle kanonbåt-diplomati ikke lenger praktiseres, har de uheldige sider av den rivaliserende stormaktspolitikk satt varige spor, og det er ikke minst den som har vanskeliggjort en politisk stabilisering i Midt-Østen. Den arabiske nasjonalisme setter i dag sitt preg på utviklingen i hele araberverdenen fra Marokko til Irak. Den er en politisk faktor av vesentlig betydning, og den har brakt araberlandene nasjonal uavhengighet og først deres folk inn på nye utviklingsveier - økonomisk og sosialt. Å bidra til å påskynde den

tekniske og sosiale utvikling i disse landene, er en viktig internasjonal oppgave. Først og når det lykkes å bedre levestandarden vesentlig, vil det være mulig varig å stabilisere disse samfunnene, og dermed vil mulighetene for å etablere bedre naboforhold mellom Israel og araberlandene bli bedre. Forskjellen i vilkår vil da ikke være så stor.

Men dette er noe som hører framtiden til. Det brennende spørsmål i dag er at det lykkes FN og stormaktene å bevare kontrollen over landingsforløpet i Midt-Østen. Truet på livet har Israel til forsvar for sin eksistens latt våpnene tale. Etter en makeløs militær bragd står det i dag som ubestridt seierherre. Men en ordning som bygger på seierherrediktat, kan ikke gi Israel noen varig fred. Araberlandene ligger der de ligger med et folketall

som er minst tjue ganger så stort som Israels. Det store problemet er derfor å finne fram til en varig sameksistens mellom israeler og araber. Israel har et <sup>uavviselig</sup> krav på å få godtatt sin eksistens og sin territoriale integritet. Men det vil utnytte sin seier best ved ellers å vise måtehold. Krav på nabolandenes territorium vil bare skape nye problemer. Israel må ikke glemme forutsetningen for at FN medvirket til opprettelsen av staten Israel. Det kan ellers lett forspille den store sympati det i dag nyter rundt om i verden.

Konflikten i Midt-Østen har på ny vist den tilbakeholdenhet supermaktene viser når faren for et direkte sammenstøt er åpenbar. De vikker begge tilbake fra avgrunnen. Men viktige maktpolitiske interesser står på spill og dertil kommer

spørsmålet om prestisje. For Sovjetunionen gjelder det dets anseelse i den store araberverden. For De forente stater er saken enklere fordi Israel står som seierherre. Vi må håpe at den kontakt mellom dem som førte til enighet om våpenstillstandsresolusjonen i Sikkerhetsrådet, kan bevares slik at de finner en farbar vei ut av den akutte krisen.

/om full støtte  
til de arabiske  
land/

Men Moskva-erklæringen fra de øst-utropeiske sosialistiske landene lørdag og bruddet i Sovjetunionens diplomatiske forbindelser med Israel er et alvorlig varsel om at det ennå er store vansker å overvinne før vi kan si at faren er over.

En lite påaktet hending under krisen kan være verd å nevne. Torsdag angrep israelske marine-stridskrefter ved en feiltakelse et amerikansk marinefartøy, og tilføyet det alvorlig skade. Til å begynne med var det uklart hvem angriperen var. Det er opplyst at den "røde linjen" mellom Det hvite hus og Krenl ble tatt i bruk for å fastslå at

russiske fartøyer ikke var innblandet. Dette er meget interessant. Det viser at supermaktene også i praksis søker å unngå krig på grunn av feiltakelser.

Hvilken rolle har så FN spilt under denne konflikt-situasjonen? Noen evne til å gripe avgjørende inn har organisasjonene ikke. Men det visste vi også på forhånd. FN kan bare handle når det oppnås enighet mellom de faste medlemmer av Sikkerhetsrådet, som har vetorett. Det har likevel vakt skuffelse at generalsekretær U Thant så raskt imøtekom Nassers krav om å trekke tilbake FN-styrkene fra Gaza-området og fra Sinai. Det har vært hevdet at dette var en alvorlig feil, og at meget kunne forløst annerledes om styrkene var blitt stående. Men generalsekretæren hadde

sterke juridiske grunner for sin handlemåte, og det er vanskelig å felle noen dom. En skal heller ikke glemme at det korps av FN-observatører general Odd Bull er sjef for, stadig er i virksomhet.

*Trans alb.* må det være klart at FN også under denne krisen har spilt en meget viktig rolle som kontaktforum for de maktene som var direkte berørt og ikke minst for stormaktene.

Dreftingene i og utenfor Sikkerhetsrådet har vært av vesentlig betydning for å bevare kontrollen med utviklingen. Det er ytterst viktig at dette positive trekk blir slått fast.

Spørsmålet om nye oppgaver for FN under avviklingen av krisen kan når som helst melde seg. Også vi må være beredt på igjen å gjøre en innsats om krav skulle bli stillet.

Vel er FN ennå meget ufullkomment som fredsbevarende organ,

men det er det eneste vi har. La oss i denne alvorlige tid feste oss med dets positive innsats og søke å styrke dets innflytelse. Det tilsier våre interesser som en liten nasjon.